

Azymorum. Et quid opus est dicere, Christum unum anticipasse propter crucifixionem die Parasceves futuram; eum sanctus Lucas adversetur, ita de feria quinta scribens: *Erat dies Azymorum quo Pascha debebat immolari? Dicens enim, oportebat, necessitatem legis, et non liberam Christi arbitrium manifestat. Concludamus igitur ex opinione et sententia doctorum theologorum Latinorum, Christum ipso die Paschatis cruci affixum, Parasceve scilicet, cum pati deliberasset, et semetipsum verum agnum tempore agni typici sacrificare, et secundum astronomos eadem Parasceve ex verno æquinoctio quintam et decimam lunam fuisse. Translationem vero Paschatis in Sabbatam ex vultu Judæorum consuetudine factam, qui inter has duas solemnitates difficultatem deprehendunt, quo tempore cibi præparari non poterant, duos dies festos in unum Sabbatum contraxere; ideoque Joannem scripsisse: *Erat enim magnus ille dies Sabbati, quasi duplicem diem festum innueret. Et hoc item ex ipsi's Judæis addiscere possumus, qui nunquam celebrant Pascha die Parasceves. Et de azymis, et sacrificio Paschali, ista satis sint. Et hæc scripsi vobis, Græci amicissimi, non panem vestrum, quem adorans æque atque nostra azyma reveor, incensans, sed exponens, neque probe, neque ut Christianum addecet, vos gerere, dum Latinorum azyma dicto factoque leditis injuriaque afficitis. In utrisque siquidem, uti dictum est, verus Christus continetur. Amice itaque admoniti, abstinete vos in posteram a temeritate et maledicentia.**

Καὶ τοῦτο μὲν ἔστιν ἐκ τῶν Ἰουδαίων μαθεῖν, οὐχ ἑορταζόντων ποτὲ τὸ Πάσχα ἐν τῇ Παρασκευῇ. Καὶ ἄλλως περὶ ἀζύμων καὶ θυσίας Πασχικῆς. Ταῦτα δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἑλληνες φίλτατοι, οὐ διαβάλλον ἄρτον τὸν ὑμέτερον· τοῦτον γὰρ προσκυνῶ, ὡς περὶ καὶ τὰ ἡμῶν ἄζυμα, ἀλλὰ λέγων, ἡμεῖς οὐκ εὖ ποιεῖν, οὐδὲ Χριστιανῶς, ὑβρίζοντας καὶ ἀτιμάζοντας τὰ τῶν Λατίνων ἄζυμα. Ἐν ἀμφοτέροις γὰρ, ὡς εἴρηται, Χριστὸς ἀληθινῶς περιέχεται. Νενουθετημένοι οὖν ἀγαπητῶς ἐξ ἑσῶ παύσαθε αὐθαδίας καὶ κακολογίας.

γενέσθαι ἐν τῷ Σαββάτῳ. Εἰ δὲ ἦν τὸ Πάσχα τῇ Σαββάτῳ, πῶς ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε τῇ Τετράδι ἐν Βηθανίᾳ ὧν, *Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι, δηλονότι τῇ Παρασκευῇ. Καὶ τῇ Πέμπτῃ, πρὸ τῆς Παρασκευῆς, ἦν πάντες εὐαγγελιστὰι ἀνομάζουσι πρῶτην ἡμέραν τῶν Ἀζύμων, ἐν τῇ ἑσπέρᾳ, τὸν ἄμνον ἔφαγε μετὰ τῶν μαθητῶν. Θυσία δὲ ἄμνου ἦν κατὰ νόμον τετάρτη καὶ δεκάτη σελήνης, καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ τὸ Πάσχα, καὶ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων. Καὶ εἰς τί λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς προέφθασε μίαν ἡμέραν, διὰ τὴν σταύρωσιν, μέλλουσαν τῇ Παρασκευῇ; ἀντιλέγει ὁ θεὸς Λουκᾶς, γράφων οὕτως περὶ τῆς Πέμπτης· *Ἦν δὲ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. Λέγων γὰρ, ἔδει, δηλοῖ ἀνάγκην τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἐλευθερίαν θελήματος τοῦ Χριστοῦ. Συμπεραίνομεν οὖν ἐκ τῆς δόξης καὶ γνώμης τῶν παιδαγωγῶν θεολόγων Λατίνων, τὸν Χριστὸν σταυρωθῆναι τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, δηλονότι τῇ Παρασκευῇ ἡρημένον παθεῖν, καὶ θύεσθαι ἐαυτὸν ἄμνον τὸν ἀληθινὸν ἐν τῷ καιρῷ ἄμνου τοῦ τυπικοῦ, καὶ κατὰ τοὺς ἀστρονόμους αὐτῇ τῇ Παρασκευῇ γενέσθαι σελήνην πέμπτην καὶ δεκάτην ἀπὸ τῆς ἑορτικῆς ἰσημερίας. Μεταφορὰν δὲ τοῦ Πάσχα εἰς τὸ Σάββατον ἀπὸ τῆς πάλαι τῶν Ἰουδαίων συνθηθείας γεγεννημένην, οἱ σκοποῦντες δυσχέρειαν ταῦν δυοῖν ἑορταῖν, ἐφ' ᾧ καιρῷ οὐκ ἔνευ ἑτοιμάσαι τὰ βρώματα, ἑορτὰς δύο εἰς μίαν τοῦ Σαββάτου συνέθεσαν, καὶ διὰ τοῦτο γράφει τὸν Ἰωάννην, *Ἦν γὰρ μεγάλη ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ὡς ἂν***

μεγάλῃ ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ὡς ἂν

JOANNES ARGYROPOULUS.

NOTITIA

(Bacuetus, *De doctis hominibus Græcis, Græcarum litterarum in Italia restauratoribus*. Lipsæ 1750.)

Joannes Argyropulus, vulgo Argyropylos dictus; patria Constantinopolitanus, nobili genere natus (1), inter exules Græcos qui Græcas litteras pariter atque philosophicas disciplinas in Italia tradiderunt præclarum adeptus est nomen. Quo primum is in Italiam venerit tempore, non convenit inter scriptores qui de illo memoriæ prodiderunt. Paulus Cortesius (2), bello Byzantino domo pulsus in Italiam eum

(1) Philanthropini nimirum ex sorore nepotem, et ex Argyrorum familia, qua privatas inter clarior in Græcia exstiterit nulla, Joannem Argyropulum fuisse, refert Nicolaus Comnenus Paphlagoni in *Historia gymnasii Patavini*, tom. II, pag. 179, De

familia Argyrorum seu Argyropulorum, vid. Car. da Fresne *De familiis augustis Byzantinis*, pag. 154 seqq.

(2) *Vid. de hominibus doctis*, pag. 45.

sese contulisse ait: speciatimque, capta a Turcis, anno 1453, Constantinopoli, factum id fuisse, recentiores plerique dicunt (3). Paulus Jovius (4) autem, posteaquam Theodorum Gazam Amurathe Græciam omnem victoribus armis quatiente, in Italiam profugisse, scripserat, eodem Turcarum impetu Argyropulum Græcia ejectum fuisse refert, eoque ipso, ante captam Constantinopolim, in Italiam eundem transiisse significare videtur (5). Nic. Comn. Papadopoli (6), iterata vice in Italiam eum venisse, ac, sub primum quidem adventum, a Bessarione Patavium missum, in gymnasio illius urbis et Latinas litteras didicisse, et in Aristotele versatum esse, tum vero Constantinopolim rediisse, ac per aliquot annos ibi moratum, antequam urbs a Turcis expugnaretur, in Italiam remigrasse, sedemque ibi fixisse, tradit (7).

Doctrinæ suæ copias explicandi amplissimus Argyropulo Florentiæ obligit campus. Etenim Cosmas Medicus, qui cum et opibus et auctoritate ea in urbe unus omnium maxime floreret, ita ut pater patriæ publico renuntiaretur decreto, summo litteras virosque litteratos prosequeretur amore, et incomparabili munificentia fovebat, honorificentissime acceptum illum Petro filio et Laurentio nepoti præceptorem dedit, qui parentis loco eum habuerunt; tum vero Aristotelicam, cui addictus erat, philosophiam tradendi, Græcosque auctores studiosæ juventuti prælectionibus publicis enarrandi, eidem fecit potestatem (8). Magna cum laude mandato munere functus est Argyropulus et cum Laurentium Medicum, vix adhuc quidem puberem, dialecticis, eaque philosophiæ imbuat parte, qua de moribus præcipitur (9), tum Italos bene multos docuit, qui ut Cortesii (10) verbis utar, admirabili fama doctrinæ compulsi, se in ejus disciplinam tradiderant. Ex auditorum quos Florentiæ habuit, numero idem Cortesius producit Donatum Acciaiolum (11), et Matthæum Palmerium. Inter discipulos autem ejus primas facile tenet, qui in omni Græcæ Latinæque doctrinæ genere altius inde emiuit, Angelus Politianus. Is Argyropulum illum Byzantinum suum olim in philosophia præceptorem fuisse disertis proficitur verbis, eumque, cum litterarum Latinarum minime incuriosum, tum sapientiæ decretorum disciplinarumque adeo cunctarum quæ cyclicæ a Martiano dicuntur, eruditissimum habitum esse, addit (12). Exstant ejusdem Politiani in hujus præceptoris sui laudes duo epigrammata Græca, novo ac decimo ætatis suæ anno scripta (13). Quanti vero ille præstantissimi hujus discipuli sui Græcarum litterarum præcerit scientiam, vel ex eo intelligi potest, quod Scipio Carteromachus vidisse se testatur (14) Politianum Græcæ scribentem Joanni Argyropulo sæpe fuisse admirationi.

Posteaquam longo satis tempore philosophiæ et Græcarum litterarum doctoris munus Florentiæ obierat (15), et apud Medicum Cosmam, ac deinde filium Petrum nepotemque Laurentium, insigni fuerat et auctoritate et gratia, quibus etiam libros quosdam Aristotelis, Latine a se conversos dicavit (16), pestilentia gravi per urbem hanc incidente, et Etruriam pervastante, anno circiter 1473,

(3) Lud. Moreri in *Dictionario hist.*, tom. I, pag. 602 edit. Amst. an. 1740; Henr. Wharton, in append. ad Guili. Cave *Hist. litt.*, pag. 109; J. A. Fabricius, *Biblioth. Gr.* vol. X, pag. 425. Add. H. Hoelius, *De linguæ Græcæ instauratoribus*, lib. II, cap. I, pag. 195.

(4) *Elog.* pag. 48, 50.

(5) Id ipsum etiam ex Jovii verbis colligit P. Bayle, in *Dictionar. hist. et crit.*, tom. I, pag. 508, de eo utique dubitans, num, capta Constantinopoli, in Italiam demum venerit Argyropulus. Jovio ille, hac occasione, nec immerito, succenset quod in *elogiis* suis ad pernoscendas temporis rationes scitu necessaria neglexerit.

(6) *Hist. gymnas. Patav.*, l. II, pag. 479. Inter Græcos qui cum Joanne Palæologo imp. ad concilium Florentinum profecti sunt, Ἀργυρόπουλος quidam memoratur a Duca *Hist. Byz.* c. 51, pag. 449 ed. Paris. a. 1689. Num is ipse noster fuerit Joannes, certo quidem dici nequit; verisimilem tamen conjecturam facit de processione Spiritus sancti et concilii Florentini decreto, ad Lucam Ducaram ab hoc postea scriptus liber.

(7) In patria cum viveret, doctoris functus est officio. Testis est Mich. Apostoli προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον, Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ἕτερον ἡρώατο διδάσκειν ἐν τῇ ξενώωνος μουσειῷ. *Allocutio ad magistrum suum Joannem Argyropulum, eum docendi publice miltum faceret* (Constantinopoli) in auditorio xenodochii; quæ calamo exarata, in bibliotheca Vindobonensi exstat, teste Lambecio,

Commentar. l. viii, pag. 116. Huc etiam pertinet Fr. Philæphi ad Petr. Perleonem, Constantinopoli agentem, anno 1444 data epistola, qua ipsum per litteras Joan. Argyropulo, presbytero erudito et discreto, moroso vero eidem homini, sese commendasse, ei significat. *Epp.* lib. v, ep. 3, pag. 50.

(8) Vid. Jovius l. c.

(9) Vid. Angelus Politianus, *Miscellæ cor. centur.* cap. I. Conf. Joan. Mich. Brutus, *Hist. Florent.* lib. v: *Thes. antiq. et Hist. Italiæ* tom. VIII, part. 1, pag. 161, et Pap. Massonius, *Elog.* p. 1, pag. 558.

(10) *Diat. de doctis hominibus*, pag. 43.

(11) Hunc etiam quamplurimis, quos Florentiæ Argyropulus docuit, annumerat Raph. Volaterranus *Comment. urban.* lib. xxi, pag. 766. Plagii in hunc præceptorem suum commissi eundem peperam accusavit Gabr. Naudæus, *Bibliogr. polit.* pag. 25, ut post Conringium ostendit Jac. Thomasius, *De plagio lit.*, § 341. Conf. Bayle *Dict.* tom. I, pag. 41.

(12) *Miscellan.* cap. 1. *Opp.* edit. Par. a. 1512, tom. I, fol. 105.

(13) *Opp.* Politiani tom. II, fol. 119.

(14) *Orat. de laudibus litterarum Græc.*, quam Henr. Stephanus Thesaurο Gr. linguæ præxit pag. 7.

(15) Florentia iter in Galliam eum aliquando fecisse ex Philæphi ad Thomam, regis Galliarum medicum, litteris commendatis (*Opp.* lib. xii, ep. 25) apparet.

(16) Vid. Politianus, *Miscellan.*, l. c.

* Propter opus quod pro synodo Florentina scripsit Argyropulus, ei locum dedimus inter scriptores qui circa synodi tempora floruerunt. Edit.

Romam Argyropulus commigravit, ibidemque Græcas litteras, præsertim vero Aristotelis philosophiam docendi provinciam cepit (17).

Thucydidem, hac in urbe, et quidem in Vaticano, publice interpretantem Argyropulum audivit Joannes Reuchlinus nostras, litteris Græcis jam antea quidem Basileæ ab Andronico Contoblancia, indeque Parisiis ab Hieronymo Spartiata institutas (18). Ferunt, Argyropulum, cum Reuchlinus, concionis cujusdam Thucydidæ partem recitare atque interpretari ab ipso jussus, verba illius non solum commode pronuntiasset, sed etiam egregie prorsus explorasset, vehementer miratum esse, ac præsentibus summæ dignitatis auditoribus exclamasse: Eheu, nostro exsilio Græcia transvolavit Alpes (19); eum fere in modum, quo Apollonius orator olim, cum Ciceronem Rhodi declamantem audivisset, admiratione æque ac mœrore affectus, Græcas litteras et eloquentiam ad Romanos illum transtulisse dixit (20). Habuit etiam Argyropulus senex Romæ ex nostris auditorem, Jacobum Questebergium, Fribergensem, qui non linguam tantum Græcam ab eo didicit, sed etiam philosophiæ initia percepit (21).

Senectute confectus Argyropulus, cum, ut Jovius tradit, immodico melopeponum esu, in febrem incidisset, Romæ decessit, relicto filio Isacio, musico nobili claroque (22). De anno vero ipsius emortuali non consentiunt inter se scriptores, nec certo is definiri posse videtur (23).

Præstanti omnino ingenio et præclara Græcarum litterarum doctrina atque eruditione fuit Argyropulus, Aristotelicæ cum maxime peritissimus philosophiæ. Magnis eo nomine laudibus certatim illum extollunt, qui propius ipsum noverant iique maxime idonei arbitri atque existimatores. Ex his in primis Franciscus Philelphus, in litteris commendatitiis ad Th. Francum, Mediolano, anno 1461 scriptis (24), cla-

(17) Jovius, l. c.

(18) Id Reuchlinus ipse nos docet, *Rudiment. Hebraic.* l. 1, pag. 20, ubi de suis, quos in addiscenda lingua Græca habuit, magistris ita exponit: « Non apud Ionas, neque ulla in Græcia, sed Basileæ primum ab Andronico Contoblancia, deinde Parisiis, a Georgio Hieronymo Spartiata, post Romæ ab Argyropulo Byzantio, publice in Vaticano Thucydidem legente, Xysto IV pontifice, ad extremum Florentiæ Mediolanique, a Demetrio Chalcocondyle, Græcam linguam frustillatim, et quasi micæ de mensa domini cadentes, accipi. »

(19) Narrat hoc Philippus Melanchthon in oratione de Joan. Capnione seu Reuchlino, *Declamat.* tom. 1, pag. 625, edit. Richardina; a quo acceptum id com. lures referunt, in primis Mart. Crusius, *Turco-Græciæ* l. 1, pag. 58, et *Germ.-Græciæ* l. 1, pag. 7; l. v, pag. 235; Matth. Dresserus, *Orat.* tom. III, pag. 55 sq.; Joann. Cour. Dietericus, in *Progr. de restauratione Gr. litt. per Germaniam*, auspiciis Jo. Reuchlini cœpta, sub init.; Jo. Henr. Maius, in *Vita Reuchlini*, pag. 28, 213 et 216, etc. Ipsa Melanchthonis audire juvat verba, quæ ita labent: « Tunc etiam (Capnio, a Philippo, Pr. II. Palatino, legatus ad Alexandrum VI Pont. Max. missus) Romæ audivit Argyropulum, publice enarrantem Thucydidem, de quo sui congressus exordia hoc modo narravit ipse: Cum in auditorium venisset ante Lectorem, more legati, cum comitatu mediocri, et assiderent ibi multi homines nobiles, senes, cardinales etiam aliqui, salutabat Argyropulum reverenter æplorat exsiliū Græcorum et narrat, se cupidum esse doctrinæ ipsius. Argyropulus interrogat, cujus sit et an Græcam linguam intelligat. Ille narrat, se Germaniam esse, et non omnino rudem Græciæ linguæ. Jubet igitur Argyropulus eum legere partem Thucydidæ concionis et reddere sententiam. Legit clara voce Capnio et addit interpretationem, tumque et sonus pronuntiationis non esset agrestis, et sententia recte et bonis verbis redacta esset, animadvertit Argyropulus, non prorsus tironem esse in Græca lingua et gemens exclamat: Græcia nostro exsilio transvolavit Alpes. Non leve autem hac in narratione dubium chronologicum occurrit. Nempe cum, anno supra miliesimum et quadragesimum octavo et nonagesimo, legatus Romam venerit Reuchlinus, ad Argyropulum tunc illum accessisse, communem fere ce tempore mortis Argyropuli relationi, qua, annis minimum duodecim ante, diem obiisse dicitur supremum, manifeste adversatur. Itaque erro-

rem, quoad temporis rationem, Melanchthonem commississe, et id, quod narrat, eo tempore, quo Argyropulum, Thucydidem publice legentem, Romæ se audivisse, Reuchlinus ipse loco antea citato, refert, Sixto IV videlicet Pontifice, qui ab anno sæculi 71 usque ad annum 84 pontificatui præfuit, accidisse arbitramur.

(20) Apollonii vocem refert Plutarchus in *Vitis parallelis*, edit. Augustini Bryani Londinensis vol. IV, pag. 444: Ἐὖ μὲν, ὦ Κικέρων, ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς Ἑλλάδος οἰκτεῖρω τὴν τύχην, ἕρῳν ἃ μόνᾳ τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγεγόμενα, παιδεύαν τε καὶ λόγον. Te quidem, Cicero, laudo et admiror: Græciæ vero miseret me conditionis, cum cernam, quæ reliqua nobis sola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos transtulisse, litteras et eloquentiam.

(21) Testis iterum est Ph. Melanchthon in præfat. in Procli metaphrasin quadripartitæ Ptolemæi, *Declam.* tom. 1, pag. 500, ubi de Questebergii hujus vitæ studiorumque ratione exponit.

(22) Vid. Raph. Volaterranus, *Commentar. urban.* lib. XXI, pag. 776. Alterum quem habuit, filium, Bartholomæum, doctum juvenem, pertristi amissi casu, quippe qui cum Romæ apud Bessarionem versaretur, a grassatoribus interfectus est. Magno ob id mœrore affecti, Bessarionis rogatu, consolatoriam ad patrem epistolam scripsit Jac. Piccolomineus, cardinalis Papiensis, quæ inter epistolas ejus ducentesima, pag. 619 et sqq., habetur. Mitius vero filii interitum iulisse patrem, ex Papiensis, quæ pag. 621 exstat, ad Bessarionem epistola patet; fortisemque Joan. Argyropuli animum eo nomine prædicat Petr. Aleyonius, in Medice legato priore, edit. Ald. fol. 6, 11.

(23) Jovius quidem, quem cæteri sequuntur, cum septuaginta haberet annos, ereptum eum esse, ait; quo autem a C. N. mortuus fuerit anno, non addit. P. Lambecio, *Comm. de B. Vindob.* l. vi, pag. 278, inter Gazam et Trapezantium, seu, inter annum C. 1478 et 1485, obiisse videtur. J. A. Fabricius, *Biblioth. Gr.* vol. X, pag. 426, circa a. 1480 defunctum illum esse scribit, notatque Nic. Reusnerum, in ejus iconibus perperam a. 1571 exspirasse, tradatur. Nicolaus autem Comnenus Papatopoli, qui ὡς ἐκ τρίποδος sæpenumero loqui solet, Decessit Argyropulus, inquit, septuagenarius, anno 1486.

(24) Epp. lib. XIII, ep. 23, pag. 94 edit. Ven. a. 1502.

rissimum eum vocat philosophum, et eundem virum eloquentissimum, atque omni disciplinarum genere præstantiaque pollentem, et hoc uno neminem in universo Græcorum genere neque doctiorem, nec sapientiorem esse confirmat. Eandem in sententiam de illo ad Donatum Acciajolium scribit (25), huncque et reliquam juventutem Florentinam laudat, quod in talis tantique et oratoris et philosophi Græci sese tradiderint disciplinam. Is ipse autem Acciajolus, præceptorem hunc suum collaudans (26), Plures jam, inquit, annos, doctrinam tradidit nobis, tanta copia, tam multiplicibus variisque sermonibus, ut visus sit, temporibus nostris, veterum philosophorum memoriam renovare. A Cortesio (27) prope perfectus dicitur peripateticus et sane tolerabilis scriptor; ab Aleynio (28), philosophorum suæ memoriæ facile princeps. Quam bene de eodem, præceptore suo, existimaverit Ang. Politianus, supra exposuimus. Plura virorum doctorum taceo testimonia, quibus de insigni eximiaque illius eruditione prædicarunt.

Quod multis doctis hominibus commune est vitium, ut arrogantia scientiæ, qua pollent, sociâ sit comesque, et hac inflati solos sese sapere putent, aliosque præ se contemnant, ab hoc adeo non liber fuit Argyropulus, ut potius is videri voluerit, qui omnes inter in omni doctrinæ genere unus emereret, et insolentius summorum etiam virorum despexerit eruditionem. Totus adeo in eo diversus fuit a veteri sodali suo, Theodoro Gaza, qui modestiæ suæ erga illum ipsum singulare dedit documentum. Etenim, cum Aristotelis Naturalia atque Moralia Argyropulus Latine convertisset, Gaza quædam, a se pariter translata, combussit, ne, ut Jovius ait, amicissimi hominis crescenti famæ officerent, si ad æmulationem odiosa comparatione certaretur. Latina enim, addit, ubertate facundior, et Græcorum modestissimus hoc facile dabat elate ambitioso et amplioris percupido fortunæ. Arrogantiæ ipsius luculentum exemplum memorat Politianus, ubi, præceptorem illum suum, Ciceronem philosophiæ pariter atque Græcarum litterarum imperitiæ arguisse, refert; et eum omnium acerrimus esset in disputando atque aurem (quod ait Persius), mordaci lotus aceto, facile id sibi cæterisque, tum quidem sectatoribus suis persuasisse ait ut, quod pene dictu quoque nefas sit, pro concessio inter ipsos haberetur, nec philosophum fuisse M. Tullium nec litteras Græcas calluisse (29).

Sed et ebriositate ac voracitate famæ suæ maculam aspexit Argyropulus, si quidem Jovio fides est habenda, qui, vini et cibi æque avidum et capacem, et multo abdomine ventricosum eum fuisse, tradit (30). Eodem auctore, Romæ ita opimis stipendiis vitam traduxit, ut tota substantia quotidianis sumptibus aquaretur, et in extremo vitæ actu jocatus, ditiores amicos, æris alieni, condito testamento, hæredes relinqueret.

Præcipua Argyropuli doctrinæ ingenique monumenta sunt Latine complurium Aristotelis librorum interpretationes, quas Florentiæ confecit, gratique sui erga veræ virtutis altricem domum Mediceam, animi exstare voluit testes. Ex Græco nimirum Latine convertit Aristotelis *Prædicamenta*; *De interpretatione* librum; *Analyticorum posteriorum* libros; *Physicæ auscultationis* libros octo; *De cælo* libros quatuor; *De anima* libros tres; *Metaphysicorum* libros duodecim; *Ethicorum ad Nicomachum* libros decem; et *Politicorum* libros octo. Versiones hæc antiquioribus Aristotelis operum editionibus Latinis ac nonnullæ etiam in Græco-Latinis quibusdam leguntur. Mss. in bibliotheca Laurentiana Medicea asservantur, hasque continentes in illa exstant codices aliquot membranacei, elegantissimis Cosmæ et Petri, Mediceorum, ipsiusque interpretis, iconibus exornati (31). Diversa et contraria inter se de Argyropuli versionibus virorum doctorum sunt judicia (32). R. Volaterranus (33), eleganter magis quam fideliter Aristotelis libros eum convertisse censet. Contra ea Joach. Perionius (34), fideliter magis quam ornate eleganterque illos ipsos translatos ab eo fuisse ait. Petrus Nannius (35) autem, ad verba magis quam ad sensum Argyropulum attendisse, ipsiusque adeo interpretationes nec fideles, nec elegantes esse, pro-

(25) Eodem Epp. libro, epistola 25; ex qua etiam discimus Mediolanum a. 1456 Argyropulum venisse, et a principe perhumaniter perbenigneque tractatum, ad Transalpinos transiisse, reditus ad constitutum tempus spe facta.

(26) Proëm. in expositionem libr. *Ethicorum* Aristotelis, ad clariss. virum, Cosmam Medicem.

(27) *Dial. de doctis hominibus*, pag. 43.

(28) *L. s. c.*

(29) Vid. Politianus, *Miscell.* c. 1: quo ipso capite, Ciceronem ejusque expositionem vocabuli ἐντελέχεια, *Tuscul. Quæst.* 1, 10, qua Tullianam Græcæ linguæ ignorantiam comprobare instituerat Argyropulus, a calumnia ejusdem, ejus quidem alias apud se non exigui ponderis auctoritatem esse profitetur, ex instituto defendit Comnenus Papadopoli, *l. s. c.*, ubi Jovii repetit narrationem, quod Argyropulus, Ciceronem Græcas litteras ignorasse

prædicaverit, addit: Qua in se non omnino Argyropulus delirabat. Perbelle! Nempe, ut Politianus de Græcis suæ ætatis hominibus testatur, Latinos in participatum suæ linguæ doctrinæque non libenter admittit ista ratio.

(30) Conf. Bayle *l. c.* Argyropulo, quod Ciceronem non magni lecerit, subiraum Jovium hæc de illo scripsisse opinatur Hodius *l. c.*, p. 194.

(31) Vide Catal. Biblioth. Laurent.-Medic. a Bernard. de Montfaucon in *Biblioth. bibliothecarum mss. nova vulgatus* p. 379, 402, 342, 403 et 418.

(32) Pluribus illa enarrat P. Bayle, in *Diction. hist. et crit.*, tom. 1, pag. 308.

(33) *Comm. urb.* lib. XXI, pag. 776.

(34) Teste Thuano, *Hist.* l. XIII, p. m. 1037.

(35) *Συμπληρωσίων* lib. 1, cap. 3, pag. 6. Conf. Baillet, *Jugem. des Scavans*, tom. IV, pag. 355.

tantiat. Attamen accurate interpretandi laudato illi haudquaquam denegandam esse, P. D. Huetius (36) arbitratur.

Joannem Argyropulum auctorem etiam habet *Expositio Ethicorum Aristotelis*, quam, ab ipso videlicet Florentiae publice traditam (37), edidit Donatus Acciaiolus. In Latinum idem transiit Basilii Magni in *Hexaemeron homilias novem*; eaque versio in Latinis et Graeco-Latinis Basilii Magni operum editionibus exstat. *De processione Spiritus sancti*, ejusdem ad magnum ducem Lucam Ducaram (38), scriptum, in quo decreti, in synodo Florentina facti, explanatio habetur cum interpretatione sua Latina, Leo Allatius inseruit *Græciæ orthodoxæ* tom. I, Romæ a. 1652 edito, pag. 400 seqq.

Ἀνέκδοτα Argyropuli, quæ in celeberrimis Italiae, Galliae, Hispaniæ bibliothecis latent (39), potissimum hæc sunt: *Monodia et consolatio ad imp. Constantinum* (40) in morte fratris Joannis, qui anno 1148 decessit; *ad Constantinum Palæologum de regno liber*; *Comparatio inter principes antiquos et novi imperii, Turcici videlicet. Solutio difficultatum et questionum, a Cypriis quibusdam sapientibus et medicis sibi oblatarum* (41).

(36) *De claris interpretibus* ed. Stadl., pag. 295.

(37) Proflitetur id ipse Acciaiolus, in proœmio expositionis hujus, impr. Florentiæ apud S. Jacobum de Ripoli, an. 1487, fol., hisce verbis: « Expositionem (Argyropuli) accommodatam præcipue menti Philosophi, litteris mandare constitui, ut ii qui adesse non potuerunt, et harum rerum desiderio tenerentur, hæc, quæ nos ex ejus ore accepimus, percipere et ipsi pro arbitrio possent. Quare traductionem illius ac ordinem explicandi pluribus verbis secuti sumus, lata interdum et diffusa oratione utentes, ut explanatio aperta magis, magisque omnibus esset communis. »

(38) Vid. Papadopoli *l. c.*, pag. 180. Perperam adeo H. Wharton, in append. ad *Hist. litt. Gall. Cave*, pag. 109, et ab eo in eundem, ut videtur, inducti errorem, J. A. Fabricius et Hodijs, pag. 204, ex magno duce, qui in libri titulo tantum nominatur, Cosmam ducem efflaxerunt, Medicem illum procul dubio intelligentes, quem vero neutquam ducem fuisse, satis constat.

(39) Referuntur illa a Phil. Labbeo in *Nova Bibl. librorum mss.*, pag. 71, 113, 387; indeque, post

alios, a Fabricio *Biblioth. Gr.* vol. X, pag. 426; qui etiam, orationem Argyropuli quartam pro synodo Florentina a Nic. Commeno, *Prænot. mystagog.* p. 561, citari, notat et inter scripta illius perennata Græca ecclesiastica Argyropuli, ἄμωνόμου forte, refert.

(40) Hujus mentionem facit Leo Allatius, *De synodo Photiana*, pag. 542.

(41) Ἀνέκδοτα hæc, quæ memoravimus, omnia in bibliotheca regia Parisiensi asservantur. Vid. *Catal. codd. mss.* tom. II, pag. 159, 196, 245. In codice Græco ms. bibliothecæ Bodleianæ, quo Porphyrii *Isagoge*, et Aristotelis *Organon*, cum scholiis marginalibus, continentur, Argyropulus Cyprioticam docens representatur forma quidem minus concinna; quam ipsius effigiem, æri incisam H. Hodijs suis de Græcis illustribus, linguæ Græcæ instauratoribus, libris addendam curavit. Καλλιγραφία Argyropuli documentum est anonymi Compendium coronæ, quod, manu ejus scriptum, in Græca D. Marci exstat bibliotheca. Vide *Catalog.*, pag. 192.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τῆς ΚΑΜΠΡΟΤΑΤῆς ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΑΝΕΣΤΑΤῆς ΜΕΓΑΛῆς ΔΟΥΚΕ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΩΤΑΤΟΝ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΣΕΩΣ

ΕΝ ᾧ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΘΡΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ.

JOANNIS ARGYROPULI

AD ILLUSTRISSIMUM ET PRÆCLARISSIMUM MAGNUM DUCEM

SCRIPTUM BREVISSIMUM

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI,

IN QUO HABETUR EXPLANATIO DECRETI FACTI IN SYNODO FLORENTINA.

(L. Allatio interprete in Græc. orthodox., tom. I.)

I. Rebus aliis omnibus inter viros felices ac fortunatos te colloco, illustrissime ac præclarissime magne Dux, quas si recensere voluero,

α'. Πᾶσι μὲν ἄλλοις ἐγὼ σε τῶν εὐδαιμόνων νενομίκα, λαμπρότατε καὶ περιφανέστατε μέγα Δούξ, ὧν ἕκαστον ἀμήχανον ἐξορπιῖν, οὐ μόνον κατὰ τὸν ἐνε-